DİL VƏ MƏDƏNİYYƏTİN QARŞILIQLI ƏLAQƏSİ: FİLOLOJİ YANAŞMA

Məmmədova Nigar Oruc qızı

müəllim

https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0003-0401-3629

mamedovanigar90@gmail.com

Xülasə: Dil və mədəniyyət bir-birindən ayrı təsəvvür oluna bilməyən anlayışlardır. Dil yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də mədəni dəyərlərin qorunması, nəsildən-nəsilə ötürülməsi və inkişaf etdirilməsinin əsas mexanizmidir. Mədəniyyət isə dil vasitəsilə formalaşır, zənginləşir və cəmiyyətin mənəvi simasını müəyyənləşdirir. Bu baxımdan, filologiya elmi dil və mədəniyyət münasibətlərini öyrənməklə həm nəzəri, həm də praktik əhəmiyyət daşıyan nəticələr ortaya qoyur.

Açar sözlər: Dil, mədəniyyət, Filologiya, Etnolinqvistika, mədəniyyətlərarası ünsiyyət

ВЗАИМОСВЯЗЬ ЯЗЫКА И КУЛЬТУРЫ: ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД

Нигяр Мамедова

Резюме: Язык и культура являются неотъемлемыми понятиями; язык выступает не только средством общения, но и основным механизмом сохранения культурных ценностей и передачи их из поколения в поколение. Культура формируется через язык и определяет духовный облик общества. Филологическая наука изучает эти взаимосвязи, предоставляя как теоретически, так и практически значимые результаты.

Ключевые слова: Язык, Культура, Филология, Этнолингвистика, Межкультурная коммуникация

THE INTERRELATION OF LANGUAGE AND CULTURE: A PHILOLOGICAL APPROACH

Nigar Mammadova

Summary: Language and culture are inseparable concepts; language is not only a means of communication but also a key mechanism for preserving cultural values and transmitting them across generations. Culture is shaped through language and defines the moral and spiritual character of society. Philological science examines these interrelations, yielding both theoretical and practical insights.

Keywords: Language, Culture, Philology, Ethnolinguistics, Intercultural Communication

Giriş

Hər bir xalqın dili onun milli yaddaşı, tarixi təcrübəsi və dünyagörüşünün aynasıdır. Atalar sözləri, bayatılar, nağıllar və dastanlar vasitəsilə xalq öz mədəni irsini qoruyur və gələcək nəsillərə ötürür.

Azərbaycan dilində mövcud olan zəngin frazeoloji xəzinə xalqımızın həyat tərzini, düşüncə tərzini və mədəni dəyərlərini əks etdirən güclü mənbədir.
Filoloji araşdırmalar göstərir ki, dil təkcə kommunikasiya vasitəsi deyil, həm də sosial-mədəni hadisədir. Dilin leksik fondunda milli-mədəni kodların gizlənməsi mədəniyyətin öyrənilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.
Müasir dövrdə qloballaşma dillərin və mədəniyyətlərin qarşılıqlı əlaqəsini gücləndirmişdir. Xarici dillərin öyrənilməsi artıq yalnız kommunikasiya vasitəsi deyil, həm də digər xalqların mədəniyyətini dərk etmək üçün vacib şərtdir. Məsələn, ingilis dili beynəlxalq ünsiyyət vasitəsi olmaqla yanaşı, eyni zamanda müxtəlif mədəniyyətlərin qarşılıqlı təmasında körpü rolunu oynayır.
Azərbaycan filologiyasında da mədəniyyətlərarası ünsiyyətin öyrənilməsi mühüm istiqamətlərdən biridir. Bu sahədə aparılan tədqiqatlar milli ədəbiyyatın dünya ədəbiyyatı ilə müqayisəli şəkildə araşdırılmasına imkan verir.
Filologiyanın müasir istiqamətlərindən biri etnolinqvistika və mədəniyyətşünaslıqdır. Bu sahələr müəyyən bir xalqın dilində gizlənən mədəni kodları açmaqla mədəniyyətin daha dərindən öyrənilməsinə şərait yaradır. Məsələn, Azərbaycan dilində “çörək haqqı”, “qonaq evi” kimi ifadələr xalqımızın mədəniyyətindəki qonaqpərvərlik və halal əmək dəyərlərini əks etdirir.
Ədəbiyyatşünaslıqda isə klassik və müasir ədəbi nümunələrin mədəniyyət kontekstində təhlili aparılır. Bu yanaşma bədii əsərlərdə sosial-mədəni reallıqların necə əks olunduğunu üzə çıxarır.
İnformasiya texnologiyalarının inkişafı dil və mədəniyyətin öyrənilməsinə yeni imkanlar açır. Korpus lingvistikası, elektron lüğətlər, rəqəmsal mətn bazaları filoloji tədqiqatlarda geniş istifadə olunur. Bu metodlar sayəsində mədəniyyət elementlərinin dil vahidlərində necə təzahür etdiyi daha obyektiv şəkildə araşdırılır.

Nəticə

Beləliklə, dil və mədəniyyətin qarşılıqlı əlaqəsi filologiya elminin əsas tədqiqat istiqamətlərindən biridir. Dil mədəniyyətin qorunması və inkişafında mühüm vasitə olmaqla yanaşı, xalqın milli kimliyini də müəyyənləşdirir. Müasir filoloji tədqiqatlarda mədəniyyət kontekstinin nəzərə alınması həm nəzəri nəticələrin zənginləşməsinə, həm də praktiki tətbiqlərin genişlənməsinə şərait yaradır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Sapir, E. (1921). Language: An introduction to the study of speech. New York: Harcourt, Brace & Company.
2. Whorf, B. L. (1956). Language, thought, and reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf. Cambridge, MA: MIT Press.
3. Kramsch, C. (1998). Language and culture. Oxford: Oxford University Press.
4. Duranti, A. (1997). Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Wierzbicka, A. (1992). Semantics, culture, and cognition: Universal human concepts in culture-specific configurations. Oxford: Oxford University Press.
6. Isakova, I. (2009). Etnolinqvistika və mədəniyyət. Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı.
7. Nuriyeva, F. (2015). Dil və mədəniyyət: Azərbaycan nümunəsi. Bakı: Azərbaycan Universiteti Nəşriyyatı.
8. Hall, E. T. (1976). Beyond culture. New York: Anchor Books.

9. Crystal, D. (2003). English as a global language. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Pavlenko, A., & Blackledge, A. (2004). Negotiation of identities in multilingual contexts. Clevedon: Multilingual Matters.